

Horváth Izabella : Keleti leckék

A gyakorlat 1992 augusztus 25-én kezdődött, amikor 18 órai repülőút után a lökdösődő, ordító tömeg közt a csúnya, lerobbant pekingi repülőtérré érkezünk. Egyidejűleg kezdem gyanítani, hogy láthatatlanná váltam de megérkeztem az inádmott Kínámba!

Szerelmi kapcsolatomb Kínával gyerekkoromban kezdődött. Hatévesen csodálattal hallgatom apámat aki felolvasott a messzi titokzatos keletről és Kínáról. Nekem akkor olyannak tűnt Kína mint egy tündérország. Ott selyemben jártak az emberek, teát szűröcsöltek finom porcelán findzsákból, és mindenki udvarias volt. Mikor idősebb lettem Lin Yutan, Cao Xueqin, és Peal Buck titokzatos novellái elkápráztattak.

Végre megérkeztem Kínába! Úgy éreztem felkészültem, és alig vártam, hogy Kínáról olvasott képeim megelevenedjenek. A repülőtéren kínai férjem várt, aki akkor már 10 éve a pekingi zenekonzervatorium professzora volt.

Még fel sem ocsúdtam első hűledezéseimből mikor a csomagkiadónál egy kis öreg kínai nagymama, korát meghazudtolva, erőteljes lendülettel áttolta a poggyászoktól roskadozó kocsiját a lábujjaimon. Semmi bocsánatkérés. Igen: valóban láthatatlan lettem! Az előzékeny kínaiakról való elképzeléseim ezennel szertefoszlottak. Akkor még nem tudtam, hogy Kínában csak egy dolog biztos: a bizonytalanság. Egy olyan országban ahol sosem lehet tudni mi lesz a következő percben, az emberek mindig résen vannak. Gyorsan kell cselekedni, és a nagymama erőteljes nyomulása ennek a hozzáállásnak volt a megnyilvánulása. Később számtalanszor tapasztaltam ezt a kínai buszokra és repülőkre való vad tülekedések alkalmával. Nehéz leszokni a jól bevált stratégiákról.

Na, és—kérdéshetnének-- mi van a híres keleti udvariassággal? Hát az van, hogy az előzékenység csak a családtagokat illeti, azután a barátokat és a *guanxi-t*, vagyis az ismeretségi kör tagjait. Mivel én és a kis öreg nagymama közt nem állt fenn a *guanxi*, számára nem "léteztem." Hamar megtanultam, hogy Kínában minden a családi és baráti kapcsolat jól megszerkesztett hálózatán keresztül történik. Ebbe bele kell születni vagy beházásodni. Én feleség lettem és így olyan előnyöket élvezhettem mint pl. a speciális múzeumi gyűjtemények megtekintését, kiadványok beszerzését, és utazási lehetőségeket, melyek más külföldit nem illetnek meg.

A pekingi reptéren akkor ezt még nem tudtam. Az Anchorage-ból érkező gépből nyolcéves kislánnyal az utolsó között értünk ki a váróterembe ahol a kiabáló fejekből tengerek fekete szempár meredt pontosan ránk. Férjemmel csókkal üdvözlöttük egymást ami általános derűtséget okozott. Közben többen a kislányom barna haját simogatták, míg ő félénken húzódott mögém. Nyugaton kevésbé szokás idegenek gyermekeit érinteni.

A pekingi levegő tikkadt volt és meleg. A repülőtéren előtt a számomra szokatlan tolongás és vad kiabálás erősödött, ami rossz előérzetet váltott ki belőlem, de kiderült, hogy csak az érkezett utasok alkudoztak a taxisokkal. Idővel hozzászoktam a mozgalmas, sokszínű, zajos kínai utcák életéhez, annyira, hogy az üres nyugati utcák megmagyarázhatatlan szomorúsággal töltenek el. Ugyanakkor, a magas lélekszám miatt Kínában az egyedüllét régóta ismeretlen, és az emberek közti fizikai távolság is minimumára csökkent, anélkül hogy ennek intim jelentősége volna. A kínaiak szerint csak a fejünkben lehetünk valóban szabadok és egyedül.

A kínai életben a gyermek a legfontosabb, és az a szülő akinek a gyermekét dicsérik, simogatják valóban büszke lehet. A gyermeket születésétől kezdve nemcsak az iskola hanem az egész közösség neveli, tanítja. Egy mosoly után a kínai anya szívesen nyújtja a kicsi gyermekét a batátságos idegennek egy kis babusgatásra. Lassan megtanultam, hogy az én gyermekemet sem fenyegeti veszély.

Aznap a repülőtérré a sógornóm is kijött, és virágcsokorral várt két másik férfi társaságában. Az egyik férfi, aki az autót hozta, egy barátjával órák óta várakozott. Ráment az egész délutájuk, sajnáltam őket. Nem kellett volna aggódnom mert ők is a férjem baráti körébe tartoztak. Segítségükkel kényelmesen elértük a lakásunkat, mellőzve a taxisokkal való küzdelmeiket. Később ébredtem rá, hogy Kínában *guanxi* nélkül a legegyszerűbb ügyet sem lehet elintézni. Ezt csak akkor értettem meg, mikor külföldi barátaim vitákba, akadályokba keveredtek mikor egyedül, *guanxi* nélkül "láthatatlanul" akarták megoldani a gondokat.

Időtlen idők óta a család és a *guanxi*, volt a kínai társadalom gerince, és az ma is. A sógornóm számára természetes volt, hogy a tiszteletemre vett virág félheti keresetébe kekrült, ugymint egy baráti körnek, hogy egybegyűljön valami ügyem megoldására. Elvégre ezért van a család, és a *guanxi*. Csak akkor válunk "láthatóvá" mikor ebbe a hálózatba belépünk. A hálózat "szabályai" mindenkire egyformán érvényesek: megteremteni azt amire a másoknak szüksége van. Ettől a hálózattól többet elvárhatunk mint egy átlag nyugati barátságtól. Nagyobbak az áldozatok, de senki sem tekinti magát sem áldozatnak,

sem hősnek, és a viszonzás magától értetődik. A *guanxi* akármikor “igénybevehető.” Egy barátunk téli vihar idején jött segítségünkre mikor messze a várostól megállt az autónk. Csak később, kerülőúton tudtuk meg, hogy lázas beteg volt. Hónapokkal később ő hívott fontos ügyben éjfélkor. Férjem zokszó nélkül teljesítette kérését.

Lehet, hogy ez az ősi, jól bevált rendszer korrupciót is szül, de a korrupciót sem Kínában találták ki. Egyébként is, Kínában már ősidők óta vannak megoldások a hatalmukkal visszaélők megfélemezésére. Ezt úgy nevezik, hogy “az ég mandátuma.” Mindenki tudja, hogy ha magas a tét, sok a vesztenivaló is. A kínaiak nagyon tudnak túrni. Lehet, hogy az “ég” nem azonnal büntet, de előbb-utóbb bekövetkezik a bűnhődés—és igen keményen. Mao Zhedong feleségének sem lett jó vége.

A mindennapi kínai életre viszont nem jellemző az embertelenség. Egy nap a pekingi lakásunk melletti kis piacon megjelent egy néma, rongyos, riadt fiatal fiú. Hiába faggatták, nem volt hajlandó elárulni, hogy honnan jött. Sosem maradt éhen, mert a piaci árusok mindig gondoskodtak róla, holott sosem koldult. Senki sem gúnyolta vagy bántotta.

Pekingi lakásunkra érve megkezdődött a hosszú, máig tartó “tanfolyam.” Nyugati felfogással és világnézettel érkeztem Kínába, feltételezve, hogy a barátság, udvariasság, kötelesség, és emberség foglalmi univerzálisak. Megtanultam, hogy a világ korántsem a nyugati gondolkodás szerint forog, és kezdtem jobban értékelni az ősi keleti bölcsesket, akik mosolyognak, mint a mai kínaiak és elnézik a *lao wai*-nak, az “öreg külföldi”-nek, a gyerekesen arrogáns hetvenkedést. Gyermekkorom régi Kínája nem tűnt el. Melyebbre kellett néznem, hogy megtaláljam, és kezdjem megérteni. 1992 nyarán elindultam egy izgalmas felfedező útra amely máig is tart és mint minden kínai kapcsolatot, egy életre szól.

HORVÁTH, Izabella: Lessons Learned by an American Wife in China

This is the Hungarian version of the article published in English in the Journal of Eurasian Studies, July-September 2014, pp. 108-112. (<http://www.federatio.org/joes.html>)

